

Za kratek čas na paši pravljico ponové,
In merijo to strugo, kakó globoka je.
Enkrat pa cló so rekli: „Voličke vid'li smo!“
Se vé, da ni verjetno, pravljica le je tó.

F. Šetina.

Zvita goljufija.

(Spisal Lj. T.)

Pri svetem Gregorji je bil somenj. Od vseh strani so se ljudje spravljali tjé: nekateri s kožami, drugi zopet s klobuki, čevlji, platnom in vatlom, krušnarice so tudi vselej na somenj prinesle raznoverstne potice in preste, kerčmarji so nekoliko dni poprej v okolici sv. Gregorja nabijali sodove, v katerih so dobro kapljico, katerej pravijo stari ljudje vino, tje kaj peljali. Se vé, da so kerčmarji, kakor navadno na vsakem somnji, najboljši kup naredili, samo to, djal bi stari Šveder, kerčmar od sv. Gregorja, je pri takih priložnostih velika sitnost, da imajo kerčmarji po somnji vselej kakih štirinajst dni dosti posla po uradnijah zavoljo razbitih butic, katero ta ali uni pozno v noč od sv. Gregorja odnese.

Kajzar iz Tičnika, stari Zaušnik se je to pot tudi k sv. Gregorji spravljajal. Sicer ni bil berač, pa tudi ne najrevnejši kajzar v Tičniku, ali letos ste ga nadloga in revščina tako hudo poprijeli, da je moral svoja dva vola k sv. Gregorji gnati, da jima kupca najde. Kaj si čem, djal je, v jeseni bom vendar kaj pridelal, pa si bom že drugo živino kupil, do takrat naj pa bo prazen hlev, vsaj volov za zdaj tako ne potrebujem.

S temi besedami je tolažil svojo ženo Katro, ki je zadnje dni vselej jokala, ko je volom v hlev sená prinesla.

Pride dan, ko je bilo treba odriniti k sv. Gregorji. Starega Zaušnika je sicer težko kaka reč do solz ganila, ali to jutro, ko stopi v hlev, sta ga vola tako milo pogledala, kakor bi vedela njegovo namero, to jutro je tudi Zaušniku debela solza iz očesa na roko padla. Da ni bila stiska večja od občutkov, gotovo bi bil Zaušnik še v zadnjih trenutkih svojo namero opustil.

Ni bilo drugače. Ko prižene vola iz hleva na dvorišče, pogleda še enkrat prav milo v prazni hlev, reče svojej ženi Katri prav natihoma „z Bogom“ in počasi jo maha mimo farovža čez Potočnikovo polje k sv. Gregorji.

Solnce je stalo že visoko nad gorami, ko prižene Zaušnik svojo živinico k sv. Gregorji. V veliko žalost Zaušnikovo, pa tudi drugih kupcev in prodajalcev, je bil somenj prav slab. Bilo je sicer ljudi veliko, toda večidel sami prodajalci; a somenj brez kupcev je kakor mošnja brez denarjev.

Za vole na živinskem tergu, ki so se sim ter tje po tleh stezali, in za njihove čuvaje, ki so s fajfami v zobeh zijale prodajali ter na kupce kakor mačka na miš pazili, se skorej nihče še zmenil ni. In tako se je zgodilo, da so voli in krave večidel, ko se je solnce z zaspanim obličjem smeja je od ljudi poslovilo, v svoje prejšnje hleve zopet nazaj potovali. Se vé, marsikateremu gospodarju je bilo težko pri serci, še težje pa v skerbnej glavi, ko

si je mislil, da mu ne bode treba lepih bankovcev preštrevati, marveč zopet živini doma polagati.

Med takimi nezadovoljniki je bil tudi naš Zaušnik. Tudi on je, ko je pri sv. Gregorji pet ur odbilo, z bičem svojej živini naznanil, da bo treba domu odriniti.

Bil je ta dan za Zaušnika res dolgočasen. Zavoljo pomankanja denarjev ni revež še nič toplega jedel, merica kislega vina in pa kos ajdove potice, ki mu jo je Katra v debel kos papirja zavila, to je bila za ta dan vsa ropotija v njegovem želodci.

Revež se je „likofa“*) nadejal, pa se je ogoljufal, ker svojo lepo živino za 100 gold. prodati, kolikor mu je Štranbar iz Černevasi za njo ponujal, bil bi pač smertni greh.

Kakor jo je zjutraj tiho od doma odrinil, ravno tako se je tudi zdaj tiho od sv. Gregorja domu podal. Ko še zadnje drobtinice tobaka po mehurji pobere, ter ga v leseno pipo dobro potlači, z gobo zažgé in nekoliko prav gostih dimov v zrak spusti, nastopi potovanje s svojo živino od sv. Gregorja proti Tičniku.

* * *

Dobre pol ure od sv. Gregorja na potu proti Tičniku bila je vas Motnikovci, kjer so se večidel somnjarji nazaj gredé okrepčevali.

Tudi Zaušnik bil bi se rad pod kako drevo v ondotnej kerčmi vsedel in kaj toplega založil, pa tudi živina bi se ne bila branila dobrega sená. Ali kaj, ko ni imel denarja in na vero piti se mu ni ljubilo.

Blizu omenjene vasi se mu nekdo že od daleč smeje. Ko prideta vkup, mu pridóšli človek reče: „Dete trêni, to je živina, da jo je le veselje gledati; koliko ste dali za ta dva lepa vóla?“

„Prav zastoj ju peljem domu,“ pravi Zaušnik, „hotel sem ju prodati, pa ni bilo kupca.“

„Pa je res čudno,“ nastavi uni dalje, „da nisem jaz na somnji nikjer teh lepih volov videl; jaz sem namreč hotel kupiti vole, a ni mi bil nobeden po godu in tako sem kupil prešiče, ki sem je ravnokar domu poslal.

Mislil sem si, morebiti mi prešiči še več dobička prinesejo, kakor kaki slabi vóli, in pa tudi ta pot ni zadnji somenj pri sv. Gregorji, a Martin iz Velikovca še zmêrom lahko par dobrih volov z gotovimi denarji plača, če ravno ne nosi vsako uro obilo denarja v žepu seboj.“

Te besede se Zaušniku dopadejo. Zvedel je, da je človek iz Velikovca, iz tretje fare od sv. Gregorja proti solnčnem vzhodu, a njegovo obnašanje in besedovanje pokazalo je premožnega Martina, kateremu se njegova vóla jako dopadeta.

*) Po somnjih se večidel ljudje od „likofa“ vpijanijo. Likof namreč pravijo pijači, katero plača tisti, ki kako reč bodisi karkoli, po ceni kupi. Se vé, da ste pri takej pijači kupec in prodajalec najvažniši osobi, ter večidel tudi največ „likofa“ domu odneseta.

Beseda, pravijo, prinese besedo. Tako je bilo tudi tukaj. Prijatelja si sežeta v roki in bogati Martin iz Velikovca stisne Zaušniku 20 gold. v roke ter ga v bližnjo kerémo na „likof“ povabi.

Zaušnik je tedaj živino prodal. Martin iz Velikovca sicer toliko ni imel denarja pri sebi, da bi bil živino koj plačal, ali poštena njegova beseda je bila Zaušniku toliko vredna, kolikor gotovi denar. Dal mu je namreč 20 goldinarjev na račun, a drugi denar t. j. 200 gld., mu obljubi za tri dni iz Velikovca prav pošteno in natanko sam prinesti. Vendar, da bi si Zaušnik ne mislil kaj nepoštenega od njega, dá mu Martin dolžno pismo, na katero se podpišeta tudi dva človeka iz Velikovca kot pričí.

Likof se pričéne. Kerčmar nosi bokal za bokalom na mizo, tudi celo svinjsko pleče nareže v veliko skledo in ljudje so jedli kakor mlatičí. Zaušniku se je zdelo, kakor bi bil ves prerojen, odkar je nekoliko narezkov dobrega plečeta založil.

Bila je že temna noč, ko se vesela družba od mize vzdigne. Za „srečen pot“ prinese kerčmar še en bokal „črnega,“ katerega je Zaušnik poklical in katerega so veseli ljudje stojé popili.

Martin vdari naposled Zaušniku še v roko in razideta se. Zaušnik v Tičnik, a Martin v Velikovec, prvi z 20 goldinarji v žepu, a drugi z dvema lepima voloma.

Zaušniku je dobra vinska kapljica glavo tako razgrela, da je kakor v sanjah še le pozno v noč domu prilezel. Brez da bi bil mogel svojej ženi Katri o svojej sreči kaj pripovedati, kmalu prav terdo zaspí.

Še le drugi dan mu je očítala Katra, da je bil kakor neumna živina, ko je prišel po noči domu.

Zdaj še le Zaušnik svojej ženi razloži celo dogodbo in privleče iz žepa 20 gold. z dolžnim pismom, katero se bo za 3 dni z gotovim denarjem izplačalo.

Katri se ta novica nič kaj ne dopade. „Na somnji se človeku brez denarjev navadno nobena reč ne zaupa,“ pravi svojemu možu, „in kdor denarjev nima, naj na somenj ne gre.“

Zaušnik se je skorej razjezil nad takim nespametnim govorenjem. Vsaj mu je vendar povedal bogati Martin, da je za ves denar kupil prešiče, dal mu je tudi dolžno pismo, ogoljufati ga tedaj ne more.

In tako je bila stvar pri kraji. Katra svojega moža ni hotla jeziti, a ta je pa tudi molčal, dokler se Martin iz Velikovca z 200 gld. ne prikaže.

Tri dni se za 200 goldinarjev pač lahko čaka, posebno ako ima človek čez 80 gold. pri tem dobička.

Hlev je bil sicer prazen, a v škrinji je bilo dobro spravljeno Martinovo dolžno pismo.

* * *

Zaušnik je bil sicer vselej žalosten, kedarkoli je pogledal v prazni hlev, ali misel na 200 gold., ki imajo za tri dni priromati v njegovo mošnjo, ga je koj potolažila.

Djal je: „Če davek in pa še druge manjše dolgove poplačam, ostane

mi še gotovih 100 ranjšev, a s tem denarjem sta pač lahko zopet dva vóla pri jaslih.“

Drugi dan po svojem prihodu od sv. Gregorja reče Zaušnik svojej ženi Katri, ki je ravno ognjišče pometala, tiho na uho: „Katra, pa zakolji nó za pojutrajšni dan našega starega kokodakovca, vsaj tako Jenžarjev pes že dalj časa na-nj opreza. Ko Martin iz Velikovca z denarji pride, se pač ne pristuje, da bi je štel pri praznej mizi, vsaj mi je dal dobička, tedaj sem jaz — —.“

„Predno Martina tukaj ne vidim, ničesar klala ne bom,“ preseka mu Katra besedo in kakor bi ne verjela v resnico, naglo v shrambo odide.

„Ti si pač neumna krota,“ zakadi jej Zaušnik, „ter nisi vredna, da že 6 križev, kvako in en stop na herbtu nosiš. Mavha je mavha,“ sklene ter tudi on jezen pred hišo odide ter se vsede na klado derv, ki je stala zunaj pred okni.

Toda čim bolj se je približeval dan Martinovega dohoda, tem bolj je Zaušnika sprehajal nekaj strah, katerega si ni nikakor razložiti mogel. Rad bi se bil s Katro odkritoserčno pomenil, rad bi jej bil razodel svoje občutke, pa tega ni mogel nikakor storiti.

Pride dan, ko je imel Martin iz Velikovca priti in Zaušniku 200 gld. našteti. Ravnokar je udarila ura 9 v bližnjem farnem zvoniku.

Zaušnik je menda od 5. ure zjutraj, ko se je vzdignil iz svoje postelje, pa do 9. ure, ki je ravno zdaj odbila, vsaj 55krat na vse štiri strani sveta zemljo premeril s svojimi radovednimi očmi. Ali njegovega Martina nikjer ni! Tudi je že poldne odzvonilo, pa tudi zvečer „angelsko pozdravljenje,“ da o Martinu iz Velikovca še zmiraj ni duha niti sluha.

Gróza je sprehajala Zaušnika, ko je pomislil na svojo lepo živinico. Še večja groza ga pa spreleti, ko se spomni da Martina ne pozna bližje, in da sploh tudi ne vé, če je omenjena osoba bil zarés Martin iz Velikovca.

A priči? — Tudi teh ni poznal.

In zarés, huda bo za Zaušnika. Celih 8 dni po določenem dnevu, ko bi bil namreč imel Martin priti, je že minulo ali o denarjih ni nobenega tirú.

Hlev je prazen, mošnja prazna, le še stari kokodavec se ponosno sprehaja po dvorišči, kakor bi hotel reči: Ne bojim se ne Jenžarjevega psa, pa tudi ne Martina iz Velikovca.

Katra se je v tem kratkem času hudo postarala, tudi Zaušniku se je poznalo na čelu nekoliko več gerb.

Kaj si če? Razodene resnico svojim sosedom in ti mu svetujejo, da naj precej oglasi tožbo proti Martinu pri sodniji, dokler še ni prepozno.

Zaušnik vzame pismo iz škrinje ter gre z dvema sosedom h Kebrovemu Matevžu v Verhovo vas, da mu še on, ki je bil več let vojak, in ki je tudi včasih kako tožbino pismo napisati znal, blagovoljno svetuje pri tej stvari.

Bilo je iz Tičnika na Verhovo vas dobre pol ure hoditi navkreber.

Ko pride naš Zaušnik s svojima sosedom v Verhovo vas, gre naravnost h Kebrovemu Matevžu, pokaže mu pismo in ga za božjo voljo prosi, naj mu pomaga.

Ko Kebrov Matevž celo dogodbo najpred pazljivo posluša, potem pa

dolžno pismo v roke vzame; se vidno prestraši, ter ganjen reče: „Dà, dà, oče Zaušnik, to je res dolžno pismo, ali tukaj stoji, da ste vi 20 goldinarjev od nekega Janeza Strelca v Motnikovcih posodili, katere mu imate v neodločenem času poverniti. O vašej živini ni pa tukaj duha ni sluha. Že same besedi „v nedoločenem času“ dokazujete jasno, da ste imeli opraviti z goljufom, ker v dolžnem pismu se nikoli za plačilo ne stavi „nedoločeni čas.“ Žal mi je, vi ste pošten človek, ali jaz vam pri tej reči kar nič pomagati ne morem.“

„Da bi ga strela . . .“ zavpije Zaušnik, „kdo bi si bil mislil, da Merzel pot ga oblije in dalj časa niti besedice spregovoriti ne more. In priči?”

Priči ste bili tudi čudni imeni, kateri kakor Janeza Strelca, prav nihče ni poznal.

Bilo je tedaj vse le prav prebrisano osnovana goljufija, ki je našega Zaušnika pripravila ob 200 gold. in tako rekoč ob vso njegovo premoženje.

Se vé, da je pozneje sodnija s to dogodbo dosti imela opraviti, toda goljufa vendar ni mogla zaslediti.

Pravi Martin iz Velikovca je res v Velikovci prebival, ali na somnji pri sv. Gregorji že tri leta ni bil. Goljuf je dobro vedel, da Zaušnik Martina osobno ne pozna in je na ta način reveža lahko opeharil.

Nikoli več ni Zaušnik svojih lepih voličev imel. Za Janeza Strelca in podpisane priči ni nobena gosposka zvedeti mogla.

Kerčmar, pri katerem se je dolžno pismo podpisovalo, je prisegel, da niti kupca niti podpisanih prič ne pozná, pa da tudi sploh ni vedel, kaj se je pisalo tisti dan pri njem.

Zaušnik je tedaj svoja dva lepa vola za 20 gld. prodal! In kaj mislite, ali bi se ne bil Zaušnik lahko tej nesreči ognil, — gotovo bi, da je brati znal.

Goljuf je tudi to dobro vedel in za svoj pregrešni namén dobro porabiti znal.

Otroci! učite se brati in pisati in zmislite se večkrat na to zvito goljufijo.

Jurče na polji.

Jurče je šel večkrat k svojej teti, ki je stanovala v bližnjaj vasí. Medpotoma je vselej natergal lepih cvetlic, povezal jih je v šopek in daroval svojej teti. Večkrat je prav pazljivo premišljeval cvetlice in se čudil nad nežnimi listki in lepimi barvami. Mislil je na Boga, ki daje cvetlicam tako lepo oblačilce, pa jim dá tudi pohlevnega dežja in gorkote, da morejo rasti.

Vselej ga je zabolélo, kedar koli je pohodil kako trávico ali cvetlico. Jurče ni nikoli stopal iz ceste v travo ali celó na obsejano njivo. Nikoli ni tergal sadja ali kake druge reči. Spominjal se je na Boga, ki je povsod, ki vse vidi in vse vé.